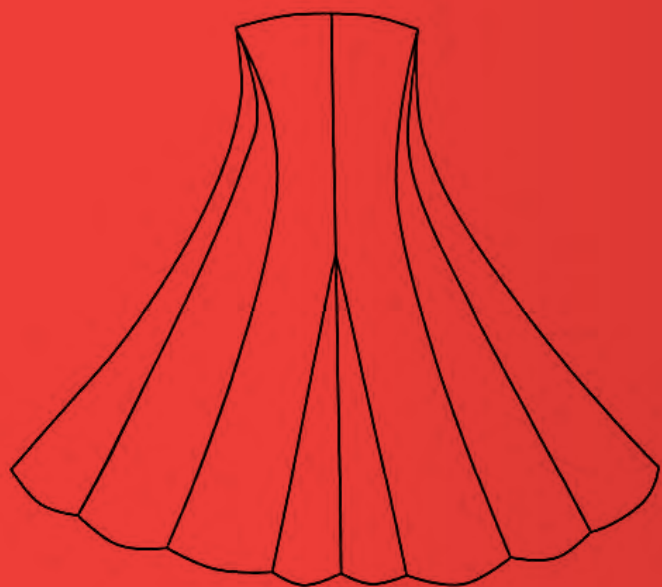

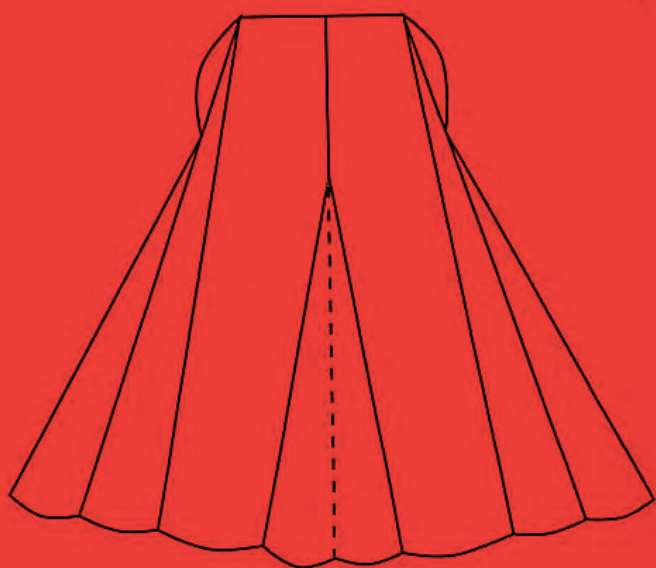
Predi predi hći moja

VODIČ ZA DJECU

kroz Zbirku Proizvodnja tekstila,
odjeće i obuće, odijevanje
i osobni predmeti

e

a2 straga

ETNOGRAFSKI MUZEJ ISTRE/
MUSEO ETNOGRAFICO DELL'ISTRIA

*Predi predi
hči moja*

VODIČ ZA DJECU

kroz Zbirku Proizvodnja tekstila,
odjeće i obuće, odijevanje
i osobni predmeti

Pazin, 2019.

Sadržaj

Crtice o muzeju 6

Što je muzejska zbirka i kako nastaje? 10

Crtice o Zbirci 12

Tkanje 24

Tradicijska odjeća (narodna nošnja) 26

Ženska odjeća 28

Tradicijska odjeća Vodnjana i Peroja 48

Muška odjeća i oprema 52

Dječja oprema i odjeća 62

Pozdrav!

Dobrodošli u svijet muzejskih tajni koje se skrivaju unutar zidina Pazinskog Kaštela!

Etnografski muzej Istre/Museo etnografico dell'Istria ima puno predmeta povezanih s gospodarstvom, tradicijskim obrtima, opremom kuće, glazbom, običajima itd. koji se čuvaju u deset različitih zbirki. Ovaj vodič upoznat će vas s jednom od najvećih zbirki našeg Muzeja koja se zove *Proizvodnja tekstila, odjeće i obuće, odijevanje i osobni predmeti*.

*Da, da... nazivi su malo dugački,
pa ćemo od sada koristiti riječi Muzej i Zbirka.
Može? Upsss... oprostite, nisam se predstavio!
Zovem se Šiško i bit ću vaš vodič
kroz ovaj Vodič :)*

Crtice o muzeju

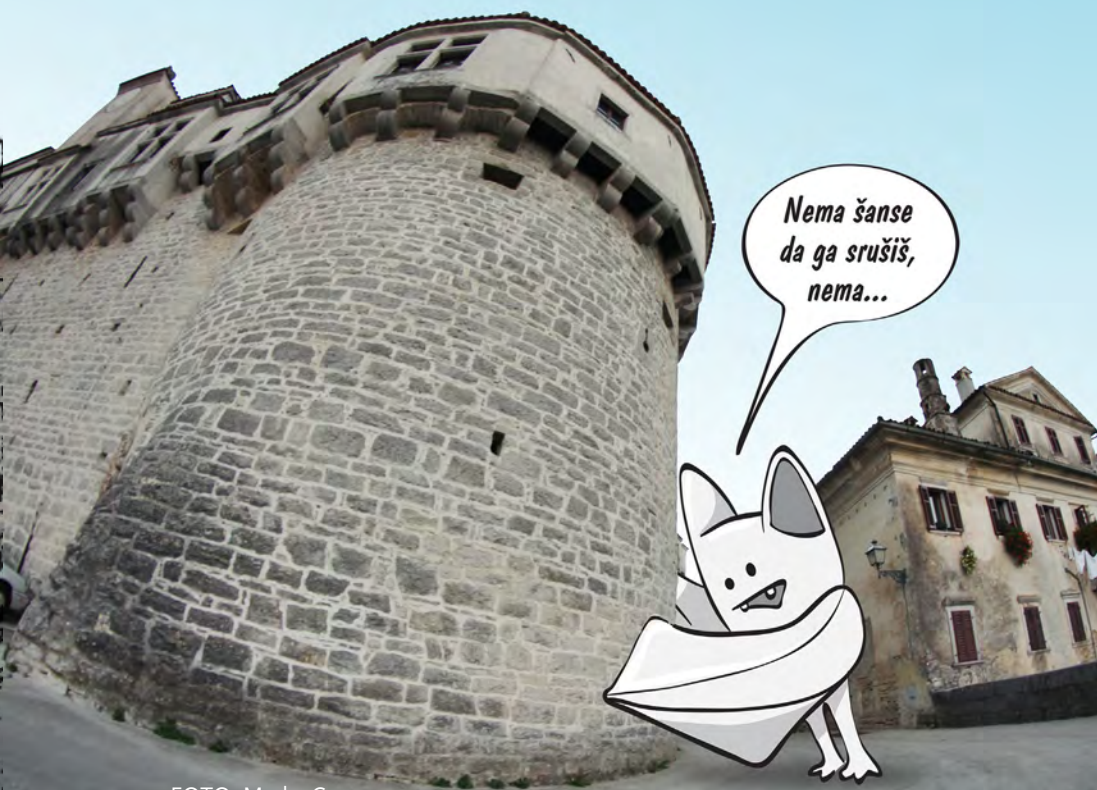
8

Ideja za osnivanje Muzeja potekla je još davne 1952. godine. Tada je grupa zaljubljenika u kulturnu baštinu započela vrijedno sakupljati predmete iz svakodnevnog života u Istri. Uz to pokrenuli su i akciju za uređenje **Pazinskog Kaštela** u muzejske svrhe. Nakon deset godina marljivog rada Etnografski muzej Istre konačno je otvoren 12.5.1962.

PAZINSKI KAŠTEL SREDNJEVJEKOVNA JE UTVRDA KOJA SE U POVIJESNIM DOKUMENTIMA SPOMINJE DAVNE 983. GODINE. U SVOJOJ DUGOJ POVIJESTI IMAO JE VAŽNU OBRAMBENU ULOGU, FUNKCIJU SJEDIŠTA VLASTI, A DANAS SE U NJEMU NALAZE ETNOGRAFSKI MUZEJ ISTRE I MUZEJ GRADA PAZINA.

Pazinski Kaštel,
foto dokumentacija
Muzej Grada Pazina

Od tada do danas nastavljeno je sakupljanje **etnografske građe**. Tako da muzej sada ima skoro 8000 predmeta podijeljenih u deset zbirki.

10

ETNOGRAFSKU GRAĐU ČINE PREDMETI I DOKUMENTI KOJI SVJEDOČE O NAČINU ŽIVOTA I KULTURI NEKE ZAJEDNICE ILI DRUŠTVA U ODREĐENOM VREMENU. KAO NA PRIMJER ODJEĆA, ALATI, PJESME, PLESIVI, IGRE, FOTOGRAFIJE...

Znam da znate, ali samo da vas podsjetim... :-)

Jedan dio predmeta izložen je u stalnom postavu muzeja i možete ih razgledati kad god posjetite naš muzej. Međutim, ne možemo izložiti sve predmete koje muzej posjeduje. Oni koji nisu stali u stalni postav pažljivo se čuvaju u muzejskoj čuvaonici koja se naziva **depo**.

detalj DEPO-a ↙

Brigu o predmetima u muzeju vode **kustosi**.
Oni uz to još i provode istraživanja, pripremaju izložbe, pišu stručne tekstove i drugo.

KUSTOS/KUSTOSICA (LAT. CUSTOS = ČUVAR) - STRUČNJACI U MUZEJU KOJI SE BRINU ZA MUZEJSKE PREDMETE U ZBIRCI. ONI UREĐUJU I OBRAĐUJU ZBIRKE TE NABAVLJAJU NOVE MUZEJSKE PREDMETE I PROUČAVAJU IH.

Što je muzejska zbirka i kako nastaje?

12

Zbirku čini skup predmeta sakupljenih prema nekoj ideji, smislu ili materijalu (npr. zbirka fotografija, nakita, novčića i slično). Mogu biti javne i privatne. Javne su dostupne svima i najčešće se nalaze u muzejima, a privatne sakupljači čuvaju kod sebe.

Predmet može postati dio muzejske zbirke na tri načina: sakupljanjem na terenu, otkupima od prodavatelja i donacijama (poklanjanjem).

Evo na primjer ovako

Zamislite da je Šiško kustos koji brine o zbirci stare odjeće te želi pripremiti izložbu o odijelima. U muzeju nema sve predmete koji mu trebaju za izložbu. To znači da mora ići istraživati na teren. Tako će na primjer razgovarati s krojačima ili prodavačima odijela. Od njih će saznati važne stvari o odijelima, kao na primjer tko ih je i u kojim prilikama nosio, ali i **sakupiti** krojački pribor, platno i drugo. Neke od tih predmeta će morati platiti i tada je to **otkup**, a neke će dobiti na poklon. Tada je to **donacija**. Međutim, nedostaju mu krojevi za odijela. Šiško se za pomoć može obratiti i prodavateljima starina.

Sve predmete koje je Šiško sakupio ovakvim terenskim istraživanjem, otkupom i donacijom upisuju se u njegovu muzejsku Zbirku. To znači da svaki od tih predmeta bude upisan na posebnu **inventarnu karticu** gdje dobiva svoj inventarni broj. Kustos još mora na toj kartici unijeti opis i fotografiju predmeta.

ŠTO JE MUZEJSKA ZBIRKA I KAKO NASTAJE?

INVENTARNI BROJ: E 3	NAZIV USTANOVE: ETNOGRAFSKI MUZEJ ISTRE-PAZIN	VRIJEME: <i>oko 1925. god.</i> AUREL: <i>Nepoznat</i>
ZBIRKA: ETNOGRAFIJA	MATERIJAL I TEHNIKA: BIJELO PIATNO, pamuk	MJESTO IZVEDBE: RAKALJ
PREDMET (autor, naziv, opis, stanje): "KOŠULJA"	Dugačka bijela ženska košulja, od platna, koja služi kao najdonji dio odjeće. Ima dugačke rukave, koji su nabrani u zapešću i tu se kopčaju dugmetom. Sprijeda, oko dubokog razreza, stavljen je umetak od čipke domaće izrade, čiji su motivi od drevnih odijela izvignena u podne. Potisji je vjetrovača i drugi slični. Košulja je dobro očuvana, jedina od dviju sličnih koje su ostale u muzeju.	MJESTO UPOTREBE: RAKALJ KADA I KAKO JE DOSPIO U MUZEJ: 28.vl 1960 kupljena od CATELA LJUBICA RAKALJ 88
	VELIČINA, TEZINA: <i>duž. na bedima 115, šir. ram. 70 cm.</i>	NABAVNA CIJENA: 1.500 std.
SIGNATURA: <i>je oblikovna tipka sa štitom zapovis. rukava.</i>	BROJ KOMADA: 1	KATEGORIJA VRIJEDNOSTI: II
	INVENTIRAO	INVENTARNI OMOT:
TENZ — Narodne novine, Zagreb — (1) Osnaka za narodilju UP-XI/71-58		FOTO, DIA: 996
		LITERATURA:
		SMJESTAJ: <i>EM 4</i>
		BILJEŠKA: <i>Dokl. kao i ot 1.</i>

Primjer inventarne kartice iz dokumentacije Muzeja

Kad već radim, neka to bude izložba letećih odijela! I da se razumijemo, moderan sam kustos, predmete upisujem u kompjutor.

Crtice o Zbirci

14

*"Predi, predi, hći moja
Svako lito jenu nit..."*

*Sigurno se pitate kakva je ovo
pjesma i zašto ju pjevam?*

*Pratite me dalje ;)
Tajna će se otkriti...*

Iako dugačak za zapamtiti, naziv Zbirke *Proizvodnja tekstila, odjeće i obuće, odijevanje i osobni predmeti*, govori nam kakve predmete ona sadrži.

Tu se nalaze pomagala za izradu tkanine, zatim odjeća i obuća kakvu su nosile naše prabake i pradjedovi. Ima tu nakita, ukrasa, higijenskog pribora i još koječega.

▲
Kaput bez rukava

Čerma

Južna Istra, 1.pol. 20.st.

E 3254

Predmeti za Zbirku počeli su se otkupljivati davne 1958. godine, a prvi je upisan 1960. godine. Bio je to ženski kaput zvan **čerma**. Kroz godine i desetljeća Zbirka je rasla, tako da danas sadrži gotovo 1400 predmeta.

ČERMA, JEČERMA = ŽENSKI ZIMSKI
KAPUT BEZ RUKAVA, OD VUNENE
TKANINE, SPECIFIČAN ZA JUŽNI DIO
ISTRE.

**ŠTO MISLITE KOJA BOJA PREVLADAVA
U NARODNOJ NOŠNJI U ISTRI?**

a) *Plava*

b) *Tamno smeđa*

c) *Svijetlo žuta*

Odgovor je **b)** tamno smeđa. To je prirodna boja vunene tkanine od koje su se izrađivale haljine, hlače, kaputi pa i kape.

Ako se pitate zašto baš od vune, odgovor je jednostavan. Zbog toga što je vuna bila najzastupljenija. Ovčarstvo je nekada bilo jako

važno za područje Ćićarije, Labinštine, ali i središnje Istre. Život ljudi na tim područjima bio je nezamisliv bez ovaca. One su bile dragocjene za prehranu (meso i mlijeko), ali i zbog vune. Ovce su se šišale jednom ili dva puta godišnje. Ošišano runo koristilo se za dobivanje vune.

Da vidim, jesu li mi sve ovce na broju?

17

Ovčar s *miehom* u srednjoj Istri, Josip Ptašinski,
foto dokumnetacija EMI/MEI

Postupak dobivanja vunene pređe bio je težak posao. Očišanu vunu trebalo je oprati nekoliko puta, a zatim osušiti. Nakon toga vuna se češljala rukama ili uz pomoć *grebena* (drvenog pomagala s metalnim šiljcima). Očišćena i očešljana vuna nazivala se *kudelja*, *kudilja*. Sav taj posao uglavnom su obavljale žene.

Osim od vune odjeća se izrađivala i od lana i konoplje. Postupak dobivanja niti od ovih biljaka bio je teži i dugotrajniji od obrade vune. Tako je na primjer konoplju trebalo prvo posijati, pa čekati da izraste, zatim počupati iz zemlje. Nakon toga močila se u lokvama barem tjedan dana, a potom sušila na suncu. Uz pomoć *trlice* odvajao se drvenasti dio stabljike (pogledajte fotografiju).

▲
Trličanje konoplje,
 Motovunski Novaki, 1. pol. 20. st.

E 7349

Omekšanu konoplju češljalo se uz pomoć grebena.

▶ **Greben za konoplju**

Gradaše

Istra, 1. pol. 20 st.

E 4302

◀ **Rašak**

Istra, oko 1930.

E 2331

▼ **Greben za vunu**

Gradaše

Heki, oko 1930.

E 168

LEGENDA = U MUZEJU SE NAZIV
 LEGENDA KORISTI ZA TEKSTOVE KOJI
 OBJAŠNJAVAJU ŠTO SE IZLOŽBOM
 ŽELI POKAZATI. POSTOJE I PREDMETNE
 LEGENDE KOJE SADRŽE NAJVAŽNIJE
 PODATKE O PREDMETU: NAZIV
 PREDMETA, GDJE I KADA JE PREDMET
 NASTAO I NJEGOV INVENTARNI BROJ.

Od ovako obrađene vune i konoplje prele su se niti koje su služile za tkanje ili pletenje. Predenje je bilo ženski posao, a djevojčice su to učile već od malena. Prelo se uz pomoć **preslice** i **vretena**. Pređa se privezala za gornji dio preslice. Nakon toga žena je preslicu zataknila za pojas ili pregaču. U jednoj ruci držala je vreteno (na koje se namatala nit), a drugom izvlačila pređu. Pri tome ju je malo vlažila slinom kako bi se lakše uvijala.

PRESLICA = DRVENA PALICA NA KOJU SE PRIVEZALA PREĐA PRILIKOM PREDENJA. IMA IH RAZLIČITIH OBLIKA I UKRASA.

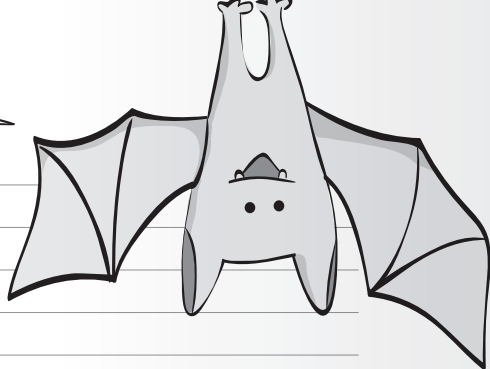
VREteno = MANJI KOMAD DRVA NA KOJI SU SE NAMATALE ISPREDENE NITI. PRESLICE SU NEKADA DAVNO DJEVOJKE DOBIVALE NA DAR OD ZARUČNIKA. AKO JE DJEVOJKA ZNALA DOBRO PRESTI, SMATRALO SE DA ĆE BITI VRIJEDNA DOMAĆICA.

◀ **Ćićarija.**
Žena u narodnoj nošnji prede.

Foto: Fuis, 1956.
IEF_foto_1852

*Eto, sad znate zašto pjevam
ovu staru istarsku pjesmicu.
Pjevajte i vi samnom!*

*Predi predi hći moja,
svako ličo jenu nič,
češ se brže (jo)oženit,
za koga junaka,
za junaka ovčara.*

*Ovčarova glava,
na grbljači spava
ljubiti ga ne ću ja.*

*Predi predi hći moja,
svako ličo jenu nič,
Češ se brže (j)oženit,
za koga junaka,
za junaka pekljara.*

*Pekljara prosi i naprosi,
ča naprosi doma nosi,
Njega ću ljubiti ja.*

Narodna pjesma, Istra.

Izvor: <http://www.vejamusic.com/predi-predi-hci-moja>

▲
Preslica
Lanišće, oko 1930.
E 1969

▲
Preslica
Krmel, oko 1930.
E 673

▲
Razglednica, djevojka prede
Istra, 1. pol. 20 st.
E 6570

▲
Vreteno

Klimini, oko 1950.

E 3309

▲
Vreteno

Jesenovnik, 1931.

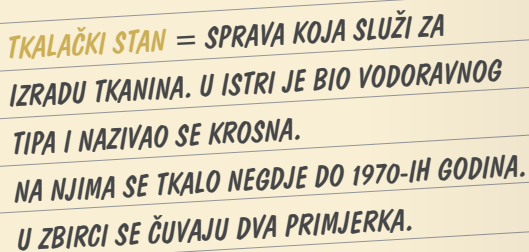
E 2435

Tkanje

Ispređene su niti žene namatale u klupka i nosile tkalcu na tkanje. U dogovoru s njim naručivale su tkanine za odjeću, plahte, ručnike, prekrivače, vreće i slično.

Sad se vjerojatno pitate što je to tkanje?

To je malo složenije za objasniti, a ukratko - tkanje je proces dobivanja tkanine međusobnim preplitanjem niti osnove i potke. Tkalo se na **tkalačkom stanu** koji se nazivao *krosna*. Zanimljivo je da su u Istri tkali samo muškarci.

TKALAČKI STAN = SPRAVA KOJA SLUŽI ZA
IZRADU TKANINA. U ISTRI JE BIO VODORAVNOG
TIPA I NAZIVAO SE KROSNA.
NA NJIMA SE TKALO NEGDJE DO 1970-IH GODINA.
U ZBIRCI SE ČUVAJU DVA PRIMJERKA.

Prije nego je počeo tkati, tkalcu je trebalo i po nekoliko sati priprema. Kako bi odredio širinu i dužinu tkanine trebao je prvo razdvojiti niti (to se zove *snovanje*), a zatim opet svaku tu nit zavezati za *brdo* i provući ih kroz *nićanice* (pogledajte fotografiju).

▲ **Tkalački stan**

Krosna
Izradio Antun Rabar, Pazin, 2003.

E 4003

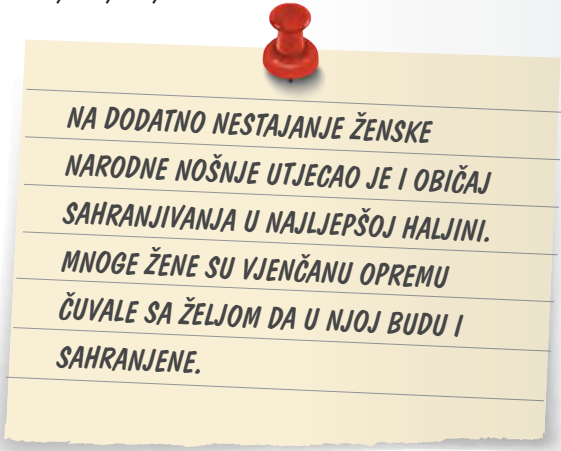

Tradicijska odjeća (narodna nošnja)

28

Narodna nošnja naziv je za tradicijsku odjeću, odnosno odjeću kakva se nekada nosila. Postojala je svakodnevna (radna) i svečana nošnja. Za razliku od odjeće kakvu mi danas imamo, narodna nošnja otkrivala je informacije o osobi koja ju je nosila. Tako se na primjer prema krojevima, bojama ili ukrasima znalo tko je iz kojeg kraja. Ili, na primjer, je li žena koja nosi određenu nošnju udana ili ne.

Tradicijsko odijevanje u Istri počinje se gubiti krajem 19. stoljeća. Tada polako slabi i ovčarstvo (a sjećate se da je ono važno zbog dobivanja vune). Uz to, tkanine se sve više proizvode u tvornicama, tako da odjeću domaće izrade zamjenjuju kupovni odjevni predmeti. Narodne nošnje danas se čuvaju i izlažu u muzejima. Može ih se vidjeti i na nastupima folklornih društva. Njihovi plesači plešu narodne plesove u tradicijskoj odjeći.

**NA DODATNO NESTAJANJE ŽENSKE
NARODNE NOŠNJE UTJECAO JE I OBIČAJ
SAHRANJIVANJA U NAJLJEPŠOJ HALJINI.
MNOGE ŽENE SU VJENČANU OPREMU
ČUVALE SA ŽELJOM DA U NJOJ BUDU I
SAHRANJENE.**

Ples „balun“,
Medulin (Istra), 1961.
Foto Ivan Ivančan,
IEF_foto_2333

***POSTOJI LI U TVOM MJESTU FOLKLORNO DRUŠTVO?
PLEŠEŠ LI MOŽDA TI U TOM DRUŠTVU ILI
POZNAJEŠ NEKOGA TKO TAMO PLEŠE?***

.....

.....

.....

Ženska odjeća

30

Tko u tvojoj obitelji ima više odjeće? Mama ili tata?

Bez da gledamo u vaše ormare znamo odgovor.

Mama! Sigurni smo.

Takvo stanje je i u muzejskoj Zbirci. Od velikog broja odjevnih predmeta najviše ima ženskih haljina.

ŽENSKA NOŠNJA SASTOJALA SE OD:
DUGAČKE BIJELE KOŠULJE NA KOJU SE
OBLAČILA HALJINA KOJA SE VEZALA
POJASOM; NA GLAVI SE NOSILA MARAMA,
A NA NOGAMA VISOKE BIJELE ČARAPE
I OBUČA. U DAVNA VREMENA ŽENE SU
NOSILE OPANKE, A KASNIJE CIPELE NA
PETU (NA TAK).

▶ **Haljina**
Mòdrna na ràdost
Režanci, oko 1925.
E 521

Posebnost mnogih haljina je u njihovom “klinastom” kroju.

?????

Kako bi odmah nestali upitnici iznad vaših glava, evo objašnjenja. Te su haljine izrađene spajanjem trokutastih komada tkanine u obliku klinova.

a1 sprijeda

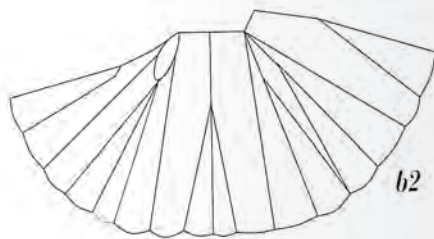
a2 straga

e

b1

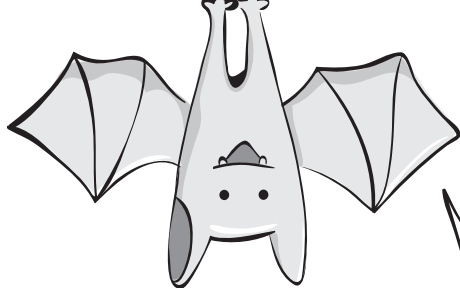

b2

Klinasto ruho

(Radauš-Ribarić, 2003:22)

*Pa i moja krila su
krojena na klinove!
Nisam ni znao da i ja nosim
klinasto ruho, pardon
klinasta krila!*

KLINARICA – STARIJI TIP HALJINE
KROJENE TAKO DA SE KLINOVI ŠIRE
OD RAMENA PREMA DOLJE. NAJVIŠE
IH JE BILO NA PODRUČJU SREDIŠNJE
I JUŽNE ISTRE.

MODRNA NA SKAS – HALJINA REZANA U STRUKU,
TAKO DA JE GORNJI DIO KAO PRSLUK, A DONJI IMA
KLINOVE. BILE SU SPECIFIČNE ZA NAJJUŽNIJE
DIJELOVE ISTRE, ALI SU SE S VREMENOM PROŠIRILE I
NA DRUGE DIJELOVE.
ZAJEDNIČKO IM JE TO DA SU RUKAVI ZA RAMENA
ZAŠIVENI SAMO SA STRAŽNJE STRANE.
ČUDNO ZAR NE? MOŽDA DA, ALI I JAKO PRAKTIČNO!
NAIME, PO ZIMI KADA JE HLADNO RUKAVI SU SE
NAVUKLI PREKO KOŠULJE, A LJETI BI IH NA LEĐIMA
ZATAKNULI ZA POJAS.

Razlikuju se po kroju, ali i bojama na donjim rubovima. Ako su rubovi rukava i haljine ukrašeni platnom crvene boje to je bila haljina za djevojke i nazivala se *mòdrna na ràdost*. Kada se crveno platno miješalo sa zelenim ili plavim, nosile su ih mlade udane žene. Haljine su se vezale uskim pojansom zvanim *kanica* ili *pas*. *Kanice* su žene najčešće kupovale na sajmovima. *Mòdrni na ràdost* pripadala je pretežno crvena *kanica* s raznobojnim uzorcima.

Haljina, djevojačka

Mòdrna na ràdost

Istra, nepoznato vrijeme

E 3251

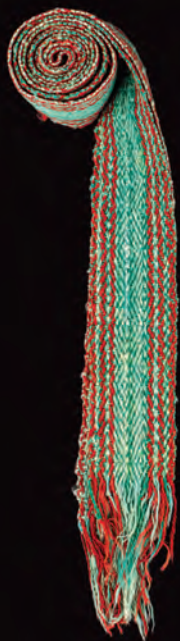
Haljina s plavim rubom bila je odjeća starijih žena i bila je obvezna u koroti (vrijeme žalovanja za dragom pokojnom osobom). Od tuda i naziv *mòdrna na žàlost*. Kada korota više nije bila tako stroga, plavoj boji dodavala se i zelena. *Mòdrni na žàlost* pripada *kanica* istih boja.

▲
Haljina
Mòdrna na žalost
Štokovci, oko 1925.
E 733

▲
Haljina
Mòdrna na žalost
Režanci, oko 1930.
E 337

▲
Pojas
Kanica
Središnja Istra,
oko 1925.
E 80

▲
Pojas
Kanica
Zapadna Istra,
oko 1900.
E 128

▲
Pojas
Kanica
Južna Istra,
1. pol. 20. st.
E 3248

▲
Pojas
Kanica na rãdost
Južna Istra,
oko 1920.
E 719

Malo drugačije haljine nosile su se u istočnom dijelu Istre (područje Labinštine). Ove *klinarice* bojale su se u crno, nisu imale rukave, a rubovi su im bili ukrašeni platnom cvjetnog uzorka. Vezale su se pojasom (zvanim *pas*) crvene boje. I pazite sad ovo! Ako je pojas bio žarko crvene boje (*na veli kolor*), nosile su ga mlađe žene; ako je zagasito crvene (*na mali kolor*), nosile su ga starije žene.

Haljina

Labinska mòdrna
Principi, kraj 20.st.

E 7225

Pojas

Pas
Labinština,
nepoznato vrijeme

E 1290

Vrijeme modernizacije i naglog razvoja utjecali su i na promjene u izgledu narodne nošnje. Tako na primjer krajem 19. stoljeća viseće rukave na haljinama postepeno zamjenjuje kratki kaputić zvan *kamižòla*, *kamižolin*. Za izradu odjeće umjesto domaće vunenene tkanine koristi se kupovni pamučni materijal. Najčešće je tamno plave boje s bijelim točkama i prugama, a od njega se šiju haljine, bluze i jaknice.

Haljina

Brhan, kotula
Istra, sredina 20.st.

E 2279

Rovinjsko Selo, kazivačica
Fuma Gržina, foto: Ivan Ivančan, 1957.
IEF_foto_2256

◀
Ženska jakna
Kamižolin
Istra, oko 1930.
E 78

▶
Ženska kratka jakna
Kamižolin
Istra, oko 1925.
E 52

▶
Jakna
Jaketa
Bale, nepoznato vrijeme
E 1695

Jakna

Jaketa

Bale, nepoznato vrijeme

E 1684

Uz haljine, koje prve zapazimo, u tradicijskom ženskom odijevanju ima i manje vidljive, ali jednako važne odjeće. Jedna od tih stvari bila je dugačka **košulja**. Ona se nosila ispod haljina, tako da su bili vidljivi samo rukavi i vez na prsima ili oko vrata. S vremenom su dugu košulju zamijenila dva komada odjeće: platnena bluza (*komeš*) i podsuknja (*kòtula*).

ŽENSKA KOŠULJA NAZIVALA SE I KOŠULJA, STOMĀNJA, KAMIŽA, KOMĚŠ. U RANIJA VREMENA BILE SU IZRAĐENE OD LANA ILI KONOPLJE. KRAJEM 19. ST. U IZRADI JE PREVLADAO KUPOVNI PAMUČNI MATERIJAL, OD KOJEG SU I GOTOVO SVE KOŠULJE KOJE SE DANAS ČUVAJU U ZBIRCI.

▶ **Ženska košulja**
Brovinje, između 1910.
i 1930.
E 7699

▶ **Podsuknja**
Brovinje, 1910.
E 7689

A sada da vas upoznamo s intimnim rubljem. Donje ili intimno rublje, žene su najčešće same izrađivale i čuvalе u škrinjama. Koliko se stil izrade promijenio od prije stotinjak godina do danas, zaključite sami prema odabiru predmeta iz Zbirke.

42

◀
Ženske gaće
Brovinje, oko 1910.
E 7679

◀
Ženske gaće
Brovinje, 1910.-1920.
E 7685

▲
Grudnjak
Buštin
Brovinje, 1910.
E 7670

▲
Grudnjak
Buštin
Brovinje, 1910.-1912.
E 7668

▲
Ženske gaće
Principi, 1. pol. 20. st.
E 7189

▲
Ženske gaće
Brovinje, oko 1910.
E 7676

Kako bismo kompletirali žensko tradicijsko odijevanje treba spomenuti još **čarape**, marame i pregače. Vunene čarape nosile su se uz *modrne*, dok su uz kaputiće (*kamižote*) i suknje (*kotule*) išle čarape od bijelog pamučnog konca. One su se više ukrašavale.

Bojim se da je u ovim cipelama nemoguće šuljanje, sigurno glasno lupaju kad se u njima hoda.

Ženske cipele

Bugojno, 1982.

E 2843

Drvena obuća

Cokule

Pičan, 2005.

E 4405

Čarape

Bičve

Borinići, 1920.

E 2682

Čarape

Škafoni, škafuoni

Gorenji Orbanići,

1. pol. 20. st.

E 3940

ŽENSKE ČARAPE U ISTRI POZNATE SU POD NAZIVOM **BIČVE**, **HOLJEVI** I **ŠKAFONI**. NEKADA JE BIO OBIČAJ, KAD SE MLADA DJEVOJKKA UDALA I DOŠLA U NOVI DOM, SVAKOM OD UKUĆANA TREBALA JE POKLONITI PAR VUNENIH ČARAPA. TO JE JOŠ JEDAN OD RAZLOGA ZAŠTO SU UVIJEK NOSILE SA SOBOM PRESLICU I VRETENO I PRELE VUNU KAKO BI OD NJE MOGLE ISPLESTI DOVOLJNO ČARAPA PRIJE UDAJE.

Marama

Facol
Vele Mune,
oko 1925.
E 148

Marama

Facol rakamani
Bokordići,
oko 1930.
E 708

Marame za glavu (*facùl, facòl, faco*) žene su izrađivale od bijelog domaćeg platna i ukrašavale su ih čipkom ili vezom. Ovakve marame postepeno su zamijenili kupovni šareni *facoli*. Od šarenog materijala nosile su se i pregače (*travesa, taversa, traveša, firtok*) koje su se kao dodatak tradicijskoj odjeći počele nositi sredinom 19. stoljeća.

▲
Pregača

Firtok, traversa

Vele Mune, oko 1925.

E 142

▲
Pregača za djevojčice

Firtok

Vele Mune, oko 1925.

E 272

Kao i tradicijsko odijevanje žena u Istri, tako je i nakit bio relativno skroman i jednostavan, naročito u seoskim sredinama. Osnovu nakita činila je koraljna ogrlica (*korali*), zlatni lančić (*kordon*) s privjeskom u obliku zvijezde ili križa (*štela i križ*), zlatna pločica (*pašet*) i naušnice (*rinčini*).

▲
Koraljna ogrlica
Korali
Istra, nepoznato vrijeme
E 1824

▲
Zlatna pločica
Pašet
Istra, nepoznato vrijeme
E 4383

▲
Zlatni privjesak
Križ
Istra, nepoznato vrijeme
E 1750

Mali rječnik ženskog odijevanja

bičve = ženske čarape pletene od vune ili pamučnog konca

cokuli, copuli = drvena obuća slična klompama

čerma = dugački kaput bez rukava

facùl, facòl, faco = marama za glavu

kanica = uski vuneni pojas kojim se veže haljina

kamižòla, kamižolin = kratki kaputić od domaćeg sukna

klinarica = haljina krojena na klinove

koměš = platnena bluza, dužine do pasa (pojasa)

kotula = suknja

modrna na radost = haljina koju su nosile djevojke i mlade žene

modrna na žalost = haljina koju su nosile udovice ili starije žene

pas = uski vuneni pojas kojim se veže haljina

stomànja = košulja

travesa, taversa, traveša = pregača, veže se preko haljine

Tradicijska odjeća Vodnjana i Peroja

50

Ženska odjeća koju ste do sada upoznali pripada hrvatskom stanovništvu u Istri i ona čini najveći dio Zbirke. Jedan dio stanovništva u Istri pripadnici su različitih **nacionalnih manjina**. Posebnost i ljepota njihove kulture vidljiva je i u tradicijskom odijevanju. U Zbirci se nalaze kompleti ženske nošnje iz Peroja i Vodnjana.

NACIONALNA MANJINA = PRIPADNICI
ODREĐENOG NARODA KOJI NE ŽIVE U
SVOJOJ NACIONALNOJ DRŽAVI. ONI SE OD
GRAĐANA DRŽAVE U KOJOJ ŽIVE RAZLIKU-
JU PO NARODNOSTI, VJERI ILI JEZIKU.
NAJBROJNIJA NACIONALNA MANJINA U
ISTRU JE TALIJANSKA.

► Razglednica

Peroj

Izdavač R. Marincovich

Pula, Minhen, 1. pol. 20. st.

E 6542

▲ **Marama**
Faculet
 Peroj, 1890.
E 255

▶ **Haljina**
Raša
 Peroj, oko 1860.
E 253

Košulja
 Peroj, oko 1860.
E 254

Kanica
Pojas
 Peroj, oko 1890.
E 256

Ukras
Toka
 Peroj, oko 1880.
E 257

Peroj je mjesto u blizini Pule u koje su 1657.g. doselili stanovnici pravoslavne vjere iz Crne Gore. Kako je ovo selo bilo dosta izolirano, žene su imale manje prilika komunicirati sa susjedima, stanovnicima okolnih sela. Stoga je ovo jedan od glavnih razloga zbog kojih se ženska perojaska nošnja sačuvala u svom izvornom obliku.

Druga posebna tradicijska odjeća koja se nalazi u Zbirci je ženska odjeća iz Vodnjana. Vodnjanska nošnja predstavlja način odijevanja talijanskog stanovništva, a iz upotrebe se izgubila još sredinom 19. stoljeća. Vodnjansku svečanu odjeću prati i posebno lijep i drugačiji nakit.

Igla za kosu

Curarice

Svetvinčenat, 2007.

E 4674

Ukosnica

Pianeta

Svetvinčenat, 2007.

E 4665

Igla ukosnica

Tramul

Svetvinčenat, 2007.

E 4672

Marama

Facol, velo bianco
Istra, nepoznato vrijeme
E 278

Rukavi

Manige, maniche
Istra, oko 1920.
E 280

Steznik

Brasarola, brašarole
Istra, oko 1920.
E 281

Suknja

Kotolaraza
Vodnjan, oko 1930.
E 283

Košulja

Kamiža bjanka
Vodnjan, oko 1930.
E 285

Prsluk

Bustein, corpetto, kamizulein, kamižolin
Vodnjan, oko 1930.
E 286

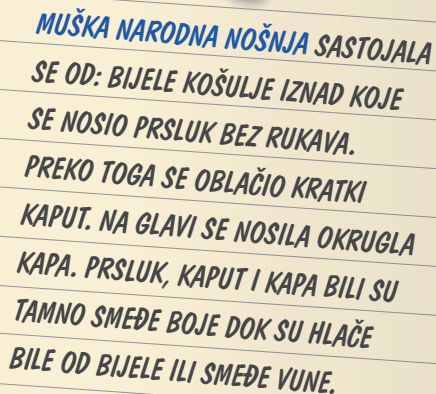
Muška odjeća i oprema

Muška tradicijska odjeća iz upotrebe je nestala još i ranije od ženske. Pitate se zašto? Jedan od odgovora leži u industrijalizaciji. Uz to, muškarci su prije od žena počeli trgovati, odlaziti u gradove i za poslijavati se u tvornicama. Stoga su i ranije preuzeli gradski stil odijevanja. Već početkom 20. st. **muška narodna nošnja** rijetko se mogla naći na terenu.

Od velikog broja predmeta ove Zbirke tek 201 spada u grupaciju 'muška odjeća i oprema'. Manje od polovice odnosi se na odjeću, a ostalo su štapovi (*palice*) za hodanje, nožići, pribor za osobnu higijenu i pušački pribor.

*Evo, dečki, došli smo
i mi na red!*

**MUŠKA NARODNA NOŠNJA SASTOJALA
SE OD: BIJELE KOŠULJE IZNAD KOJE
SE NOSIO PRSLUK BEZ RUKAVA.
PREKO TOGA SE OBLAČIO KRATKI
KAPUT. NA GLAVI SE NOSILA OKRUGLA
KAPA. PRSLUK, KAPUT I KAPA BILI SU
TAMNO SMEĐE BOJE DOK SU HLAČE
BILE OD BIJELE ILI SMEĐE VUNE.**

Prsluk

Krožat

Istra, 1. pol. 20.st.

E 1545

Hlače

Brageše

Istra, 1. pol. 20.st.

E 1551

Košulja

Istra, oko 1950.

E 862

MUŠKA ODJEĆA I OPREMA

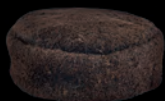

Kapa

Bareta

Rakalj, oko 1930.

E 100

56

Prsluk

Krožat

Istra, oko 1970.

E 1912

Hlače

Benavreke

Istra, oko 1930.

E 663

Košulja

Istra, oko 1950.

E 7060

Od odjevnih predmeta u Zbirci ima najviše prsluka za koje se koristio naziv krožati. Oni su se, kao i kratki kaputi zvani jakete, najduže zadržali u upotrebi. Što je jedan od razloga da ih ima najviše očuvanih.

Prsluk
Krožat
Benčići, 1925.
E 2713

▲
Prsluk
Krožat
Labinština,
nepoznato vrijeme
E 1605

▶
Kratki kaput

Jaketa
Središnja Istra,
oko 1910.
E 7266

*Kaput po mojoj
mjeri!*

◀
Kaput
Kapot s kapučom
Istra, nepoznato
vrijeme
E 1481

U ranija vremena teško da se moglo vidjeti starijeg muškarca bez štapa za hodanje (*palice*) ili lule za pušenje duhana. Tako da u Zbirci imamo velik broj *palica* i različitog pušačkog pribora.

Starac sa štapom

Zarečje, 1963.
FO1806

▶ **Štap za hodanje**

Palica
Istra, oko 1935.

E 590

▶ **Štap za hodanje**

Palica
Istra, nepoznato vrijeme

E 4305

MUŠKA ODJEĆA I OPREMA

- ▶ **Pušački pribor**
Istra, oko 1950.
E 4655

- ◀ **Glava lule**
Istra, nepoznato vrijeme
E 922

- ▶ **Tabakera**
Škatula za tabak
Istra, 1. pol. 20. st.
E 2206

- ◀ **Tabakera**
Škatula za tabak
Istra, sredina 20. st.
E 4441

Ogledalo

Špegalj

Istra, nepoznato vrijeme

E 638

Britva za brijanje

Njemačka, 1. pol. 20. st.

E 7008

Kao i odjeća, i muška obuća bila je dosta jednostavna i skromna. Dok nije bilo kupovnih cipela nosili su se ručno izrađeni opanci od kože ili drvene *cokule*.

Čarape

Kalcete na gaže

Barat, oko 1945.

E 2202

Opanci

Istra, nepoznato vrijeme

E 2797

62

Drvena obuća

Cokuli

Laginji, 1973.

E 1927

*COKULE, COPULI, DRIVENJAKI =
VRSTA DRVENE OBUĆE SLIČNA KLOM-
PAMA. U NJIMA SE UGLAVNOM RADILO
NA ZEMLJI ILI U STAJI. PONEGDJE SU
SE KORISTILE ČAK DO 70-IH GODINA
20. STOLJEĆA.*

Nazuvci

Obojci, ubojki
Balići, 1973.

E 1956

Mali rječnik muškog odijevanja:

bareta = kapa

benavreke = hlače uskog kroja, od bijele vune, nosile su se na Ćićariji, zapadnoj i južnoj Istri

brageše = hlače šireg kroja, od smeđe vune, nosile su se u središnjoj Istri i labinštini

kalconi, kalcetoni = naziv za muške čarape u većem dijelu Istre

kapot s kapučom ili **kapot na bot s kapučom** = dugački kaput s kapuljačom

krožat = prsluk bez rukava

jaketa = kratki kaput

škrapine, škapini, škafuni = naziv za muške čarape na sjeveru Istre

Dječja odjeća i oprema

64

S pravom ste se vjerojatno pitali: Toliko predmeta, a gdje su dječje stvari?

Ipak je ovo Vodič namijenjen vama!

Dječje odjeće, nažalost, u Zbirci ima najmanje. Jedan od razloga leži u tome da kustosi i istraživači starijih generacija nisu baš zapisivali i istraživali teme vezane uz djecu. Zatim, odjeću su djeca nasljeđivala od braće, tako da se često istrošila nošenjem. Sačuvana je uglavnom svečana robica koja se rijetko nosila.

▲
Dijete u jastuku
Pazin, 1937.

E 5903

Šećer na kraju!
Odjeća za male Šiškače!
:)

65

Povoj za dijete

Faša, foš
Istra, 1. pol. 20. st.

E 1623

U RIJETKIM ZAPISIMA U LITERaturi STOJI
DA SU I DJEČACI I DJEVOJČICE ČAK I DO
DEVETE GODINE NOSILI ISTE ILI SLIČNE
KOŠULJICE. TE KOŠULJICE BILE SU DUŽINE
DO KOLJENA, A ZVALI SU IH BRHANIĆ.
POLASKOM U ŠKOLU DJEČACI POČINJU
NOSITI HLAČE (BRAGEŠE), A DJEVOJČICE
SUKNJE, HALJINICE (KOTULICE).

▲
Dječji ovratnik

Koleta

Istra, 1. pol. 20. st.

E 4246

▲
Povoj za dijete

Faša

Istra, 1929.

E 4339

▲
Dječji ovratnik

Koleta

Pula, 2. pol. 20. st.

E 4243

▲
Dječji ovratnik

Koleta

Pula, 2. pol. 20. st.

E 4244

Haljinica

Istra, 2. pol. 20. st.

E 4241

Haljinica

Istra, 2. pol. 20. st.

E 4250

Haljinica

Vodnjan, oko 1970.

E 7467

▲
Dječja košuljica
Istra, 1. pol. 20. st.
E 4263

▲
Dječja suknjica
Istra, 2. pol. 20. st.
E 4269

▶
Dijete
Istra, 1944.
E 5890

69

Odjeću kakvu imamo u Zbirci (košuljice, ovratnici, kapice i sl.) majke su uglavnom šivale same ili su je nasljeđivale od nekoga.

▶
Dječja haljina
Kamižot
Vele Mune, oko 1925.
E 141

Posebno su zanimljive rijetko sačuvane kapice (*baretica za otroke*) s prišivenim cvjetovima i trakicama crvene, plave, žute i zelene boje. Prema zapisima, ovi ukrasi bili su svojevrsna zaštita od uroka (ili zlog oka), a svrha im je da odvrte zle poglede od djeteta.

▲
Kapica za dijete

Baretica za otroka
Kolinasi, oko 1925.

E 818

*Da se zna!
Ovu haljinu čuvamo
u muzeju!*

▲
Djevojčica na Svetoj pričesti

Labin, oko 1960.

E 7232

*Dragi moji putnici!
Hvala vam na pažljivom i strpljivom letu
sa mnom kroz ovaj Vodič.
Nadam se da je bilo korisno i poučno.
Vidimo se nekom novom zgodom!*

Šssssssssss

Bibliografija

1. Margetić, Mirjana (2018) *Katalog zbirke: Proizvodnja tekstila, odjeće, obuće, odijevanje i osobni predmeti*, izdanja Etnografskog muzeja Istre, Pazin
2. Orlić, Olga (2008) *Muška tradicijska odjeća Istre u procesu konstruiranja suvremenih istarskih identiteta*, magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet, Zagreb
3. Radauš Ribarić, Jelka (1997) *Ženska narodna nošnja u Istri*, Josip Turčinović, Pazin
4. Miličević, Josip (1993) *Istarska narodna nošnja po Orliću, Piše riše i šije Miho Orlić*, Jurina i Franina, časopis za istarsko domaćinstvo, svezak 54.

Izvori fotografija prema redoslijedu pojavljivanja

1. Pazinski Kaštel, foto dokumentacija Muzej Grada Pazina
2. Ovčar s *miehom* u srednjoj Istri, Josip Ptašinski, foto dokumentacija EMI/MEI
3. *Trličanje konoplje*, E7349, fundus EMI/MEI
4. Čićarija. Žena u narodnoj nošnji, prede. Foto: Fuis, 1956. IEF_foto_1852, Vlasništvo Instituta za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
5. Razglednica, djevojka prede, E6570, fundus EMI/MEI
6. Radionica tkanja, 2013., foto dokumentacija EMI/MEI
7. Medulin (Istra), Ples „balun“. Foto: Ivan Ivančan, 1961. IEF_foto_2333, Vlasništvo Instituta za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
8. Rovinjsko Selo, kazivačica Fuma Gržina. Foto: Ivan Ivančan, 1957. IEF_foto_2256, Vlasništvo Instituta za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
9. Razglednica, Peroj, E6542, fundus EMI/MEI
10. Starac sa štapom, 1963., F01806, fototeka EMI/MEI
11. Dijete u jastuku, 1937., E5903, fundus EMI/MEI
12. Dijete, 1944., E5890, fundus EMI/MEI
13. Djevojčica na Svetoj pričesti, 1960., E7232 fundus EMI/MEI

Impressum

IZDAVAČ:	Etnografski muzej Istre/Museo etnografico dell'Istria
ZA IZDAVAČA:	dr.sc. Lidija Nikočević
UREDNIŠTVO:	dr.sc. Lidija Nikočević dr.sc. Danko Dujmović Mirjana Margetić
GLAVNI UREDNIK:	Danko Dujmović
AUTORICA VODIČA:	Mirjana Margetić
OBLIKOVANJE:	Tina Erman Popović - Lastik studio
FOTOGRAFIJE:	Tanja Draškić Nikolina Rusac Dragan Dimovski
ILUSTRACIJE:	Marko Cerovac
LEKTURA I KOREKTURA HRVATSKOG JEZIKA:	Kristina Mijandrušić Ladavac
PRIJEVOD NA TALIJANSKI JEZIK:	Vanesa Begić
OBRADA PREDMETA:	Dragan Dimovski

ISBN 978-953-7944-26-1

KATALOG JE REALIZIRAN UZ POTPORU:

